

Chutě a vůně ČESKÉHO STŘEDOHOŘÍ

Poznávání krajiny všemi smysly

Jiří Svoboda

JDEME NA HOUBY

Houby rád sbírám už od dětství. Výpravy do lesa s rodiči, zejména s tatínkem, jsem vnímal jako báječnou hru, něco jako hledání pokladu. Dodnes při výpravách do lesa zažívám shodné euforické pocity. Tatínek pro mne navíc ze staré stromové kůry vyřezával lodičky, které jsem pak doma vybavil papírovými plachtami a pouštěl je ve vaně. Byly to kouzelné chvíle, na které rád vzpomínám. Je zajímavé, že můj tatínek houby rád sbírá, ale nikdy je nejí. Jídlo „kontaminované“ jakoukoli houbou je pro něj nepoživatelné. S jednou jedinou výjimkou – a to jsou smažené řízky z pýchavky obrovské (*Langermannia gigantea*), která je známa také jako „vatovec obrovský“. Moje maminka mne však houby jíst naučila, byla totiž vynikající a pečlivou kuchařkou, její houbová smaženice byla nepřekonatelná, stejně jako bramborová polévka s hříbký. Dělalala často dvě verze – pro sebe a pro mne s houbami, pro tatínka bez hub. Výborné byly obě.

Český národ je z hlediska vztahu k houbám nejen jedinečným národem Evropy, ale patrně celého světa. Pro některé národy je sběr a konzumace lesních hub něco téměř neuvěř-

◀ *Penízovka sametonohá (Flammulina velutipes) patří mezi nejvyšší houby, které u nás rostou. Je nejen velice chutná, ale také léčivá. Snímek byl pořízen v údolí Chudoslavického potoka pod Pískovým vrchem (394 m n. m.) severovýchodně od Staňkovic.*

řitelného, ba dokonce nepochopitelného. Původ záliby Čechů ve sbírání a konzumaci hub sahá stovky let do minulosti. Často je uváděno období třicetileté války mezi lety 1618 a 1648, kdy český národ čelil tvrdým zkouškám a kdy se doslova rozhodovalo o národní existenci. Válka doprovázená morovými epidemiemi, hladomory, chladnou klimatickou epizodou (tzv. malá doba ledová) a všeobecným nedostatkem nutila obyvatele českých zemí hledat alternativní zdroje potravy, a tak se prastaré znalosti o houbách hodily. Nikoli náhodou se houbám začalo říkat „maso chudých“. Z lidových poznatků o jedlých a jedovatých houbách mnohem později čerpali vědci, kteří se houbám začali věnovat systematicky a tvořili jejich první atlasy, především v 19. století.

Znalosti jedlých a jedovatých hub jsou však mnohem starší. Kresby houbových šamanů z jeskyní na jihu dnešního Alžírsku jsou staré asi 9000 let, jeskyní kresby na poloostrově Čukotka jsou staré asi 6000 let. Rytiny hub na cheťských pohřebištích jsou z doby asi 2000 let před Kristem a tak dále. Když byla v roce 1991 v Alpách nalezena přes pět tisíc let stará mumie muže pojmenovaného Ötzi, měl u sebe kromě různých předmětů a zbraní také dvě houby – troudnatec kopytovitý (*Fomes fomentarius*) a březovník obecný (*Piptoporus betulinus*). Dužninu choroše troudnatce zřejmě Ötzi používal k rozdělávání ohně, tedy jako troud, který rychle doutnat, jakmile na něj dopadne žhavá jiskra – například z křesadla. Březovník obecný je zase léčivou hou-

▲ Plodnice penízovky sametonohé patří mezi velmi fotogenické houby. Jejich výrazná oranžová barva pěkně kontrastuje se svěží zelenou barvou mechů. Je zajímavé, že optimální teplotou pro množení mycelia (podhoubí) je asi 25 °C, optimální teplota růstu plodnic je v rozmezí 5 až 10 °C. Pokud mají dostatek vlhkosti, rostou rychlostí až 7 milimetrů za čtyřicet hodin. Při nižší teplotě se jejich růst zastavuje, ale mráz plodnice nepoškodí, pokud mrazy poleví, plodnice rostou dál. Rychle reagují na teplé a slunečné počasí – zasychají a ztrácejí svůj typický svěží vzhled. Plodnice na snímku rostly z padlého kmene v mokřinách Chudoslavického potoka pod Pískovým vrchem (394 m n. m.) v době oblevy na přelomu roku 2022 a 2023. Zdejší terén je bez holínek neschůdný.

► Typickým stanovištěm penízovek sametonoých je buď báze kmenů odumřelých listnatých stromů nebo jejich pařezy. Snímek spodní části kmene stromu obrostlého penízovkami byl pořízen na břehu Klíšského potoka severně od Božtěšic v lednu roku 2023.

Hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*) v údolí Chudoslavického potoka pod pískovým vrchem (394 m n. m.).

Hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*)

Hlíva ústříčná je spolu se žampiony (pečárkami) asi nejznámějším druhem houby, který se běžně pěstuje například na substrátech se slámy (ve velkopěstírnách). Lze ji vypěstovat ale také na dřevěných špalkách – tento způsob pěstování většinou poskytuje dlouhodobější výnosy. Sadbu hlívy lze zakoupit ve specializovaných obchodech i s návodem na pěstování. Produkty z hlívy ústříčné jsou také součástí nabídky lékáren, neboť jde o houbu s mnoha léčivými účinky. Léčivý přípravek má většinou podobu kapslí, které obsahují prášek z pěstované a usušené houby.

Při sběru hlívy ústříčné máme výhodu, že pravděpodobnost její záměny za jedovatý druh houby je velmi malá. Mezi podobné druhy patří například hlíva plicní (*Pleurotus pulmonarius*), hlíva smrková (*Pleurotus abieticola*), hlíva miskovitá (*Pleurotus cornucopiae*), hlíva dubová (*Pleurotus*

▲ Hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*) většinou nemá vyvinutý třěň (nohu), ale v tomto případě vyrůstá z tlusté vrstvy substrátu na padlém kmeni, takže je zřetelný i krátký třěň. Snímek z údolí Trojhorského potoka pod Trojhorou u Všeradiště.

◀ Hlíva plicní (*Pleurotus pulmonarius*) je stejně hodnotná jako hlíva ústříčná, rozdíly mezi oběma druhy hub jsou minimální, plodnice hlívy plicní bývají zbarveny do okrových odstínů. Vyrůstá v období mezi květnem a říjnem, kdežto hlíva ústříčná má ráda spíše chladnější období roku. Snímek ze severního úpatí Vrchoviny (677 m n. m.) u Přírodní památky Babinské louky.

*Krásné mladé plodnice hlívy ústříčné (*Pleurotus ostreatus*) na padlém kmeni v lese na severním svahu Trojhory. Na snímku plodnic je vidět typický znak – lupeny jsou takzvaně sbíhavé na třech.*

*Rosolovka mozkovitá (Tremella mesenterica) na uschlé větvičce
v údolí Chudoslavického potoka pod Pískovým vrchem (394 m n. m.).*

▲ Tuto krásnou houbu sytě žluté barvy lidé často označují jako „kuřátka“, ve skutečnosti jde o rod zvaný krásnorůžek (*Calocera*). V tomto případě jde pravděpodobně o nejedlý krásnorůžek lepkavý (*Calocera viscosa*) na snímku z Přírodní rezervace Březina pod Bukovým vrchem (679 m n. m.).

▲ Do rodu „kuřátka“ (*Ramaria*) řadíme mnoho druhů hub. Jsou mezi nimi jedlé, nejedlé i jedovaté druhy, proto je většina houbařů nesbírá. Plodnice na snímku patří patrně kuřátkům lososvým (*Ramaria subbotrytis*), ale určení je zcela bez záruky. Snímek je z mokřadu u Trojhorského potoka pod Trojhorou.

SKRYTÁ KRÁSA HUB

Do lesa nemusíme chodit jen proto, abychom se z něj vrátili s plným košíkem hříbků. Jakmile si začneme všimnout všech druhů hub, otevře se před námi neobyčejně bohatý svět plný fantastických tvarů, barev a životních strategií. Jako kdybychom dohlédli na povrch nějaké jiné planety.

Některé tropické druhy hub jsou schopné napadat například hmyz (typicky mravence), a to tak, že nejprve ovlivní jejich nervovou soustavu a donutí je chovat se určitým způsobem, například vylézt na list a zakousnout se do něj. Parazitické houby pak hmyzí tělo poněkud děsivým způsobem využijí pro své rozmnožení. Není pochyb o tom, že houby rostoucí u nás jsou stejně „chytřé“, jen prostě nezabíjejí mravence. Mnohé druhy hub žijí v symbióze s rostlinami, především se stromy, této oboustranně výhodné spolupráci se říká mikorhiza. Jiné houby rozkládají mrtvé dřevo a další napadají a ničí živé stromy... Každý tvar, výrůstek, barva, druh tkáně nebo chemikálie v jakémkoli druhu houby mají svou naprosto konkrétní funkci, jejíž smysl a význam lidé složitě objevují. To, že je jedna houba žlutá, druhá červená, další pevná a jiná křehká, není věcí náhody. Je to svět dokonalé logiky a ve svém důsledku také dokonalé krásy.

▲ Na snímku jsou pravděpodobně mírně jedovatá kuřátka sličná (*Ramaria formosa*). Kuřátek je však mnoho druhů a někdy lze jednotlivé druhy od sebe odlišit jen zkoumáním jejich výtrusů pod mikroskopem. Kuřátka rostla v bukovém lese na svazích Vrchoviny pod skálou Amtmann (zkamenělý Úředník) nad obcí Staňkovice.

*Nejedlá drobná houba dřevnatka parohatá (*Xylaria hypoxylon*) dokáže na podzim doslova obsadit staré pařezy, vyskytuje se celoročně. Snímky jsou z mokřadu u Trojhorského potoka pod Trojhorou.*

▲ V prostoru Přírodní památky Babinské louky pramení potok Rytina, který protéká obcí Čeřeniště a pak se zanořuje do hluboké soutěsky, která se jmenuje stejně jako potok – Rytina. Kdysi se na území dnešní přírodní památky rozkládala obec Babina, která byla založena již koncem 12. století a z níž je dnes obydlená jediná usedlost u silnice směřující do obce Lbín. Mezi lety 1945 až 1950 byla obec vysídlena. Od šedesátých let 20. století až do konce století oblast sloužila jako vojenský výcvikový prostor. Dodnes jsou v terénu patrné různé vojenské výcvikové objekty, například tankové okopy, pyrotechnické jámy a různé betonové prvky, především protitankové zátarasy v podobě betonových jehlanů. Nejen v chráněném prostoru samotné přírodní památky, ale také na celém území severozápadních svahů Vrchoviny (677 m n. m.) se vyskytují vzácné rostliny, které mají rády čistou vodu. Je tu nespočet pramenů a mokřin, z nichž se voda postupně shromažďuje do potoka Rytiny. Břehy potoka na jaře rozkvetou bledulemi, devětsíly a prvosenkami, později kriticky ohroženým zvonovcem liliovitým, vzácnými prstnatci májovými a dalšími orchidejemi. Vlhké louky východně od chráněného území v pozdním jaru bohatě rozkvetou chráněným kosatcem sibiřským. Díky pestré skladbě biotopů v podobě světlých hájů i hustých lesů prostrádaných světlinami a loukami zde vyrůstá také velký počet druhů hub.

► Poněkud „mimozemsky“ působící houba na kůře padlého stromu je poměrně hojná čihovitka masová (*Ascocoryne sarcoides*). Plodnice jsou však maximálně dva centimetry velké, takže jsou snadno přehlédnutelné. Na makrosnímku však drobné růžové až fialové rosolovité plodnice vypadají velmi zajímavě. Houba je sice nejedlá, ale nemusíme pochybovat o tom, že i v této houbě se ukrývají unikátní chemické látky, které teprve čekají na objevení.

Květ černého bezu.

OCHUTNEJME KRAJINU

Text Ment. Dus doluptatem haria ped quae sum fuga. Uga. Ut etur ad ullabo. Et arum et inihici dit, tes sam, ommoluptatur rehenient, nonseque ellate voluptas sundant que elibusa ndigent aut latur? Qui sequia dolorrovid mo blat exeris quae aut recernam quiaae natem nimpos molecusa sit eture, si ad magnam quidunt quo optistior solestios que natur? Qui quod quideseque nam, nobis que volum aut haris rem nonserfero estibusaes eos explita turehent verovitate preperum quatintiisci blatempos alistis et labo. Il ipicitat endae voles volorepudis aut qui qui dunt as mos sum abo. Et volorro doluptam ab int dit, ut quo delendus sam harcipsam sam quos in pa aligenti quam acilige nducips anditiam simin res dis sus, ommolorum re minctas suntibeaque volupta ssimusant eumqui tem quodi bea nam, sim quam, occae alit dignihi llibus net inulliquam volendem iur maiossitiis dolecae nus volliquunt liae consequia nimusaped mo etusam derovidi quis ex excearum, nonsequi doloreribus.

Atior as con pratur? Gent, idem hit ut re, sequiae seque sequate volecuptias con porem utenisimus et reperrum aut as dunt aut dolupti nulluptatae pe reicimu sciusam, quis explicim dest ommolup idernatem faccus nem qui bearum volor millia senihicilla in pore, omnietur, ex eveliam, quam eaquid quam quam ditiam reribus, si consequae ex est, aut et liqui dolupta simoluptas simperc ipiciis atum volorroriore corestias sit qui beaque quoditiunt. Ebitio voluptae volorum

nobis dolum qui andest, aliquod iciusda deliqui omnibus anditas eos apereri busae. Is dunte nonet volupta spedipsa cusanda cus nimi, quundi alit optae voluptatque pliatatur? Nimi, que is qui net qui incipid quia pratemque nam fuga. Nam nimet prae cuptassi debis moluptionse quis re aut occatem.

Eruntur, omnihilla velique millaudi omnibus dolumqui ut arcibus eos architi nctur? Quist eos in pra solorro culpa doluptatiis resciae eum andicatos exero occusda epudit acimagnis eliquid ulligendi simaion re nat facid quodi offic tecerch ilisqui quatist pra quis aceatent doloressum dolut di comnit quatia nonsequi blaccus aperepra comniaes sitas errore aut quiduntum dit aut id quodignate dolorporae comni commosa ntiumquam volupta quatur? Quiasimumque vendige nderibust pedictam doluptae et, quiaspe lectem quam, volorro occabo.

Exceria dolorerest, sae corit adi utatiunt omnihilis quam re moluptisqui verspatur? Andae verem faceatistet restibusdae. Quam facest ullandias es molupta tiasam voloreped quae. Excepedic te nihiliciur sintio. Nam ratatas adi corrovit, ut assi ommoluptae cullaborem elenim que volorum il id es sunt eos venis eum quam ad quiaess impositam, quam nonseca estrum quiaspic tem et peribus ea ped qui di volorpori ipid ea nonet officae eos que venimperspisp quat dit, cupid.

ČESNEK MEDVĚDÍ

Česnek medvědí (*Allium ursinum*) je léčivou bylinou časného jara. Roste v listnatých lesích, kde je hodně vlhkosti, v blízkosti potoků, pramenišť a vodních ploch. Má typické podlouhlé přízemní listy. Z jejich středu pak vyrůstá stvol ukončený květenstvím v podobě polokulovitého okolíku s šesti až dvaceti bílými kvítky.

Česnek medvědí patří mezi takzvané jarní efemeroidy, což jsou rostliny, které vyrůstají dříve, než dojde k olistění stromů. Rašící lístky lze spatřit již koncem února. Nadzemní část rostliny se plně rozvine v dubnu až květnu, kdy rostlina také kvete. Ve vyšších nebo chladnějších polohách můžeme její bílá květenství spatřit ještě v červnu, pak ale nadzemní část této vytrvalé byliny zaniká a v létě česnek medvědí

z lesa zcela „zmizí“. V zemi zůstává bílá podlouhlá cibulka, která vyraší až zase na jaře.

Česnek medvědí patří mezi nejnámější byliny lidového lékařství. Díky své typické česnekové vůni je téměř nezaměnitelný. Přesto bychom při sběru této rostliny pro účely konzumace měli být velmi pečliví. Listy česneku medvědího se totiž podobají listům konvalinky vonné (*Convallaria majalis*), ta je však jedovatá. Česnek medvědí i konvalinka rostou často pospolu, takže bychom při sběru rozhodně neměli postupovat rutinně a každý utržený list zkontrolovat. Mladé lístky česneku medvědího se mohou podobat také listům bledule jarní (*Leucojum vernum*), která taktéž roste ve stejnou dobu a na stejných místech jako česnek med-

▲ Rašící listy česneku medvědího u rybníků v Konojedech na Úštěcku dne 12. března roku 2023. Lze je zaměnit za listy jedovatých konvalinek.

◀ Něžná bílá květenství česneku medvědího na snímku pořízeném v okolí rybníků v Konojedech dne 7. května 2023.

▲ Bohaté porosty česneku medvědího šplhají i do svahů nad rybníky v Konojedech. Česneková vůně je po celém lese v podzím jaru opravdu velmi výrazná. Některé rostliny už začínají kvést. Snímek je ze dne 7. května roku 2023.

► Pozor! Tento bohatý porost svěžích zelených listů nepatří česneku medvědímu, ale konvalince vonné, která je jedovatá. Snímek byl pořízen na svazích Oparenského údolí pod hradem Oparno.

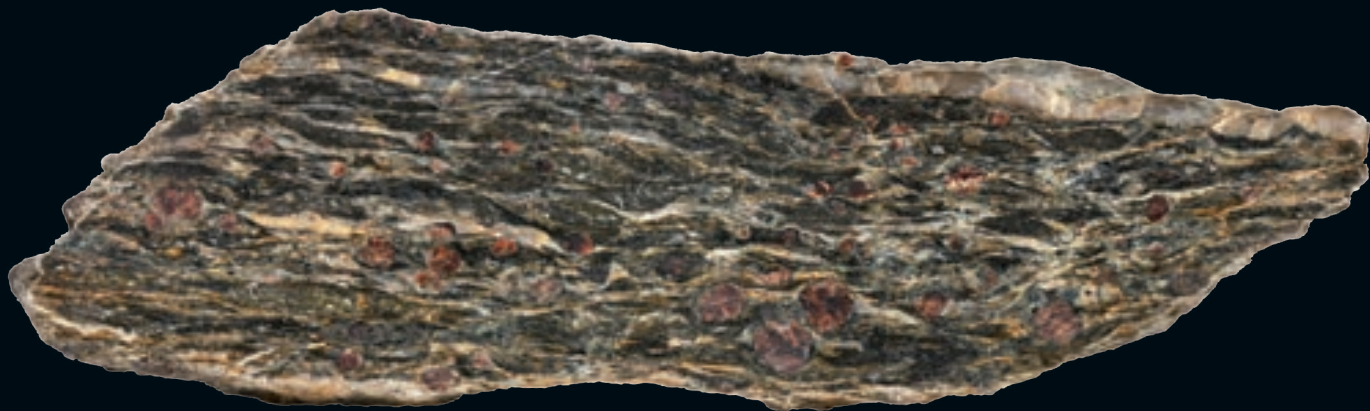
NEJKRÁSNEJŠÍ KAMENY

Sbírání různých přírodnin, zejména nerostů, je na vzestupu nejen u nás, ale celosvětově. V době, kdy naše životy čím dál více ovlivňují různé digitální technologie, zřejmě lidé touží být ve spojení s něčím, co je hmatatelné, autentické, trvalé a zároveň krásné. A právě taková kritéria splňují horniny a minerály. Z filosofického hlediska lze nerostné hmoty považovat za druh umění. Nejen každý krystal nebo zkamenělinu, ale i docela obyčejný oblázek opracovaný řekou můžeme považovat za umělecké dílo, protože přesně tak tyto přírodní výtvořiny dokážou na člověka působit. Výhodou těchto „sošek“ a „obrazů“ je skutečnost, že v nich není žádná vyumělkovanost, žádná spekulace, provokace, úzkost, deprese nebo zlomyslnost, jen čistá krása. Některé nerostné hmoty lidé zušlechťují řezem a leštěním, aby jejich barvy a tvary lépe vynikly, ale tím se podstata výtvořiny skrytého uvnitř kamene nemění, jen je názorněji odhalena lidskému zraku. Dnes jsou služby spojené s řezáním a leštěním kamenů mnohem dostupnější než v minulosti, díky tomu je možné nechat zpracovat i hmoty, které se na první pohled jeví jako poměrně fádny a nezajímavé.

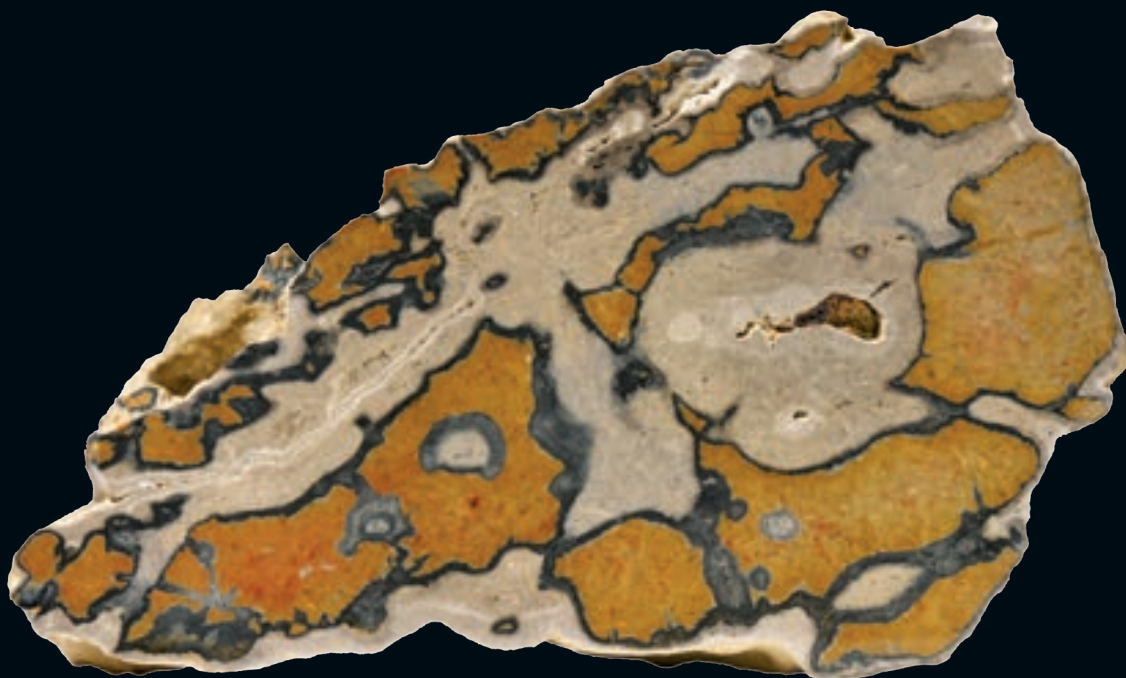
Procházeli jste se někdy po cestě právě omyté deštěm a zaujal vás nějaký oblázek? Nepochybně. Možná jste si jej na památku schovali do kapsy a donesli domů. Když kamínek oschnul, ukázal se být docela „obyčejným“. Voda má schopnost zvýrazňovat barvu a lesk nerostů. Právě proto se nerosty řezou, brousí a leští, protože těmito metodami

lze docílit podobných efektů, které v přírodě dokáže voda. Vodu si k nalezištím nosí také sběratelé minerálů, aby mohli hned na místě posoudit kvalitu nálezů. Od zkušených geologů a sběratelů, kteří se oborem zabývají intenzivně nebo dokonce profesionálně, jsem již mnohokrát slyšel informaci, že v současnosti se zpracovávají i hmoty, které ještě na konci 20. století málokoho zajímaly. Řezou a brousí se brekcie (slepence) různého původu, vápence, mramory, „obyčejné“ jaspisy, horniny z lomů a oblázky z řek... Také já jsem měl doma celou řadu podobných nálezů, které jsem si doma nechával jen z jakési nostalgie. Pak jsem ale některé z nich nechal zpracovat takzvaným rovinným brusem (prostým rozříznutím a vyleštěním řezných ploch). A nestačil jsem se divit. To, co bylo původně schované v krabici od bot, je nyní vystaveno ve vitrínce.

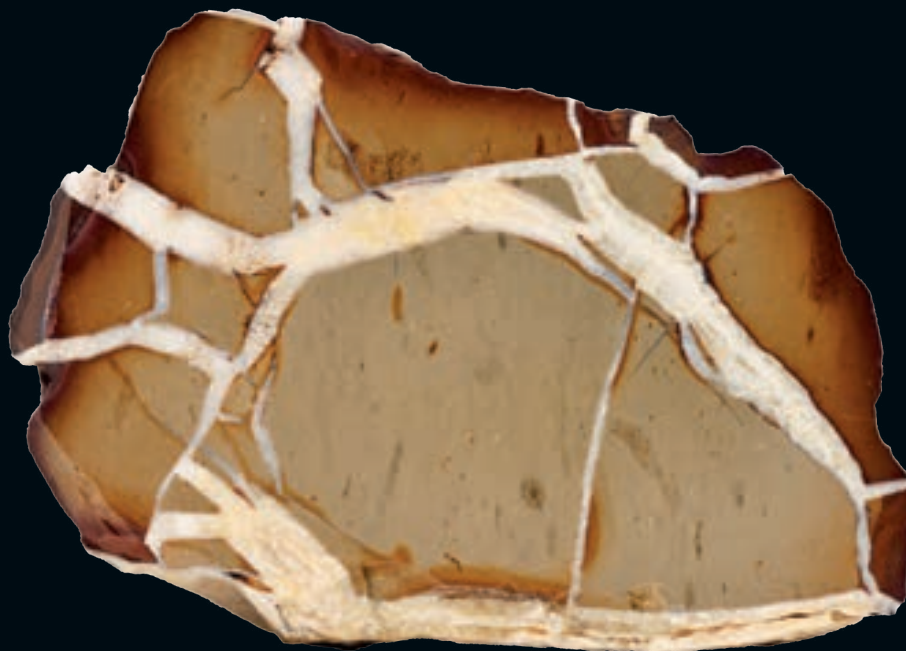
Jeden z takových nálezů je vyobrazen hned v úvodu této kapitoly (na prostější stránce). Asi v roce 2015 jsem se procházel na polnostech v okolí Mrtvého vrchu (441 m n. m.) u Kostomlat pod Milešovkou. Na okraji pole tam ležel velký kámen. Jeho povrch byl sice nenápadný, ale díky tlumeným okrovým barvám a zvláštnímu lesku jsem už tehdy tušil, že jde o nějakou obecnou opálovou hmotu. Kámen byl sice docela dobře viditelný, ale byl tak zanořen v zemi, že s ním nebylo možné hnout, vzal jsem si z něj tedy jen malý úlomek, který ležel opodál. V průběhu dalších let jsem se ještě několikrát pohyboval v jeho blízkosti, vždycky jsem

▲ Úlomek svoru s granáty nalezený na cestě severně od Kalvárie (245 m n. m.). Již v okamžiku nálezu byly na povrchu podlouhlého vzorku vidět načervenalé výstupky, které svědčí o hojné přítomnosti granátů almandinu. Vzorek jsem nechal rozříznout a vyleštit, takže rozpraskaná drobná červenohnědá zrna granátů zřetelně vynikla. Kámen má rozměry 150 x 43 x 40 mm a hmotnost 331 g.

▲ Takzvaný poloopál s originálním barevným vzorem, který byl nalezen na poli pod západními svahy Mrtvého vrchu (441 m n. m.) u Kostomlat pod Milešovkou. Našedlý kámen vypadal v ornici zcela nenápadně, na jeho povrchu však byly patrné ostře ohraničené oranžové skvrnky, z nichž se dala vytušit pozoruhodná vnitřní stavba kamene, která byla později odhalena rovinným brusem. Vzorek má rozměry 132 x 75 x 32 mm a hmotnost 424 g.

▲ Velmi zajímavá ukázka takzvaného poloopálu z pole pod západními svahy Mrtvého vrchu (441 m n. m.) u Kostomlat pod Milešovkou. Pro tuto lokalitu netypický vzorek má charakter brekcie složené z krémově zbarvených opálových úlomků, které byly později stmeleny přísunem světlé křemité hmoty s jemnou achátovou kresbou. Vzorek má rozměry 99 x 61 x 33 mm a hmotnost 314 g.

▲ Na opálech a poloopálech z naleziště u Mrtvého vrchu (441 m n. m.) u Kostomlat pod Milešovkou nejčastěji pozorujeme různé okrové a hnědé proužky, což jsou v podstatě zkamenělé vrstvičky usazenin jezerního dna. Vzorek má rozměry 92 a 42 x 27 mm a hmotnost 149 g.

▲ Snímek vodopádu nad Petrovým Mlýnem ze dne 25. července roku 2010. Právě tehdy jsem objevil krystalickou drúzu přímo ve skále, po níž vodopád teče. Měl jsem štěstí, že v té době bylo v potoce relativně hodně vody a skála byla očištěna povodňovým proudem z předchozích deštových srážek.

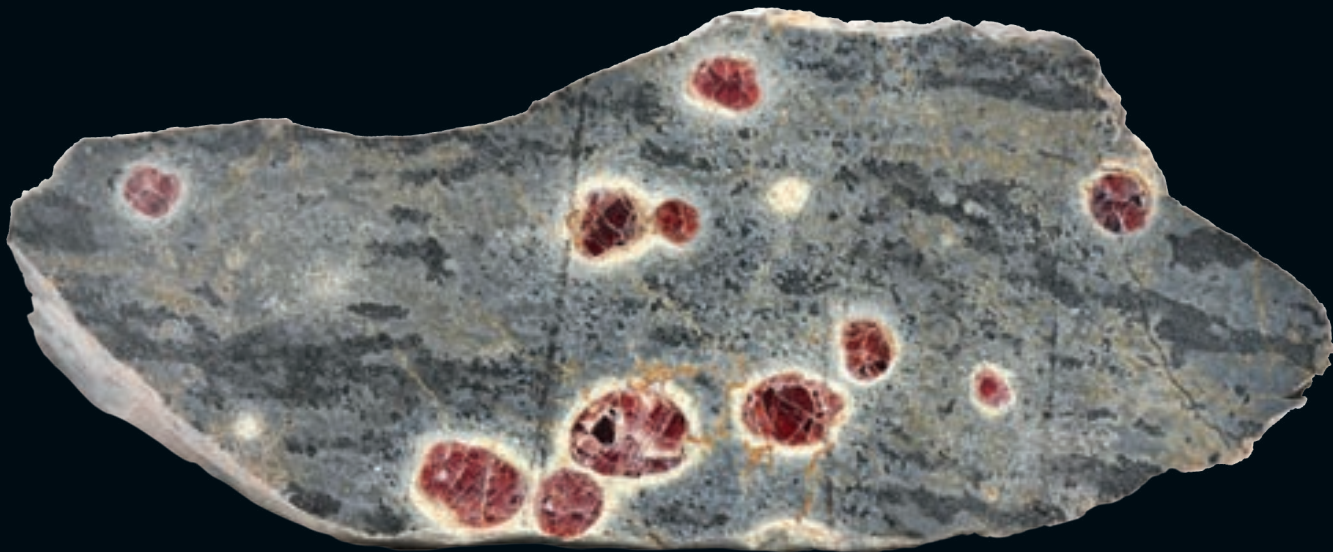

▲ Snímek vodopádu nad Petrovým Mlýnem ze dne 29. ledna roku 2012. Panovalo mrazivé počasí, ale krajina nebyla zasněžená, takže ledová výzdoba tohoto asi dvoumetrového vodopádu byla velmi působivá.

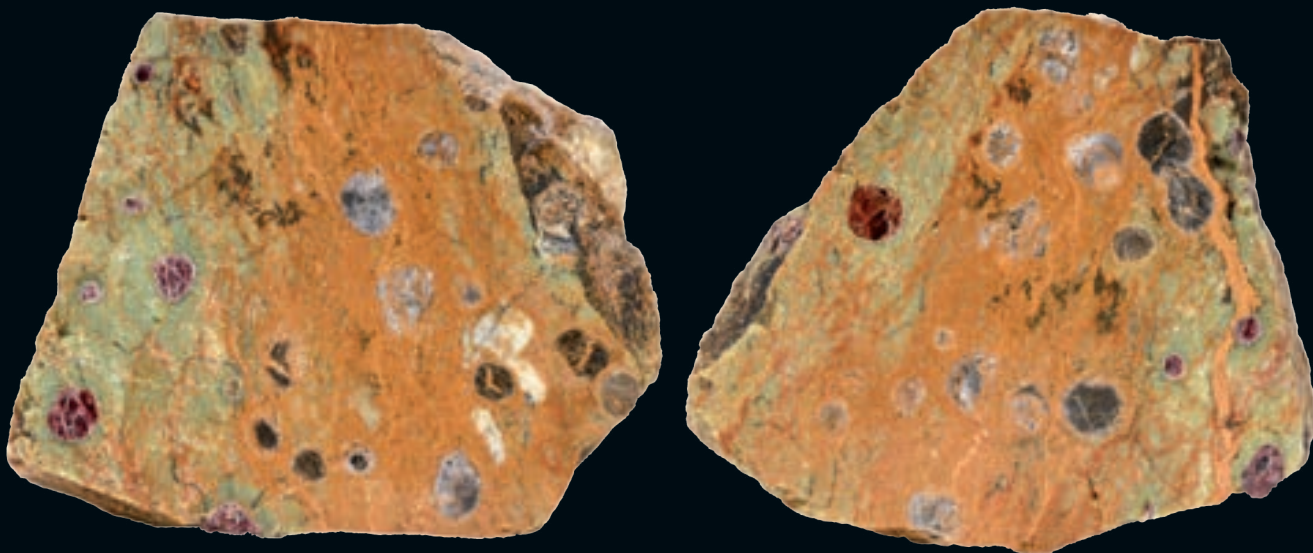
◀ Snímek vodopádu nad Petrovým Mlýnem ze dne 30. července roku 2023. Tato fotografie tedy vznikla skoro přesně 13 let od pořízení horního snímku a od nálezu krystalické drúzy (viz předchozí dvojstránka). Po většinu července roku 2023 bylo srážek relativně málo a nebyly příliš vydatné, to se ale na konci měsíce změnilo. Vyrázil jsem k vodopádu s očekáváním průtrže mračen, která opravdu přišla. Přiznám se, že pobyt na dně rokle za hustého deště a hřmění byl trochu děsivý. Díky dešti se však průtok v potoce viditelně zvýšil, přesto však vody nebylo tolik, aby skálu zbavila silného porostu řas. Průtok by musel být mnohem mohutnější a trvat déle, aby skálu očistil a umožnil mně spatřit žílu světlého minerálu, na kterou si pamatuji z roku 2010. Navíc jsem nemohl fotografovat ze stejného úhlu, neboť nad vodopádem leží ohromný padlý buk. Snímek je vytvořen z podhledu a voda je okrově zakalena, jak tomu při dešti bývá. Vodopád jsem kvůli pořízení snímku musel zbavit několika dalších padlých kmenů a větví.

► Na snímku vpravo je vidět množství padlého dřeva, kterým je hluboká rokle potoka zavalena téměř po celé délce toku. Je to zóna skutečně divoké přírody.

▲ Opalizovaný peridotit s granáty. Nález pochází z Granátového vrchu (383 m n. m.) u Měrunic. Největší granátové zrno ve spodní části vzorku má průměr přes 6 mm. Vzorek má rozměry 70 x 28 x 20 mm a hmotnost 46 g.

▲ Opalizovaný peridotit s granáty. Některé vzorky jsou po rozříznutí a vyleštění překvapivě barevné. Nález pochází z Granátového vrchu (383 m n. m.) u Měrunic. Je zajímavé, že granáty, které jsou součástí zelené hmoty, jsou stále červené a čiré, ovšem zrna „uvězněná“ v oranžově zbarvené hmotě už vůbec jako granáty nevypadají, zřejmě podlely nějakému metamorfnnímu procesu. Vzorek vlevo má rozměry 45 x 38 x 17 mm a hmotnost 23 g. Vzorek vpravo má rozměry 42 x 38 x 18 mm a hmotnost 25 g.

*Obr mezi českými amonity vystavený v Národním muzeu v Praze. Jde o druh „Lewesiceras peramplum“.
Zkamenělina váží 327 kilogramů a byla nalezena ve vápencovém kamenolomu v Úpohlavech. Byl to obrovský dravec s chapadly.*

▲ Skupina zkamenělých živočišných mořských hub, které mají sběratelsky nejatraktivnější tvar trychtýře (zvonu). Pyšní se zlatavou barvou a jejich povrch se jiskřivě třpytí díky mnoha krystalkům pyritu (lidový název pyritu je kočičí zlato).

◀ Zkamenělá ježovka (patrně rodu *Micraster*) v trojnásobném zvětšení. Tyto zkameněliny se ve vápencovém lomu v Úpohlavech vyskytují relativně často, ale jen málokdy lze spatřit exemplář, který je celistvý a má dokonale zachovaný povrch, který je tvořen tenkou aragonitovou vrstvičkou – ta je křehká a snadno se roztříští a odloupne. Na povrchu tohoto vzorku jsou vidět nejen jemné kruhové struktury, z nichž původně vyrůstaly jehlice ježovky, ale také oválné miskovité útvary – pozůstatky po uchycení schránek patrně ramenonožců, kteří ježovku ještě nějakou dobu po jejím úhynu využívali jako pevný podklad, kterého bylo na měkkém bahnitěm dně turonského moře jen málo. Zkamenělina má rozměry 60 x 60 x 30 mm.

▲ K názornému porovnání se nabízí tento vzorek z Mariánské skály v Ústí nad Labem se vzorkem, který je vyobrazen na protější stránce a který pochází z Kamenného vrchu na Střekově. Podobnost obou vzorků je důkazem, že obě geologická tělesa rozdělená řekou Labe mají společný původ. Zatímco z Kamenného vrchu si sběratelé už žádný vzorek neodnesou, lom na Mariánské skále je stále ještě činný a po domluvě s vedením provozu jej lze navštívit. Při troše štěstí lze podobné nádherné ukázky natrolitu, kalcitu a dalších minerálů (především ze skupiny zeolitů) stále ještě objevit, neboť minerál natrolit tvoří až čtyřicet procent hmoty zdejšího znělce. Vzorek je vystaven v „Sále minerálů“ v Národním muzeu v Praze.

▲ Čtyři typické ukázky minerálu natrolitu z Mariánské skály v Ústí nad Labem. Čtvrtý vzorek navíc obsahuje výjimečně velký bílý krystal minerálu apofyllitu. Pro porovnání se nabízejí další ukázky natrolitu z jiných lokalit v Českém středohoří, které jsou vyobrazeny na protější stránce. Vzorky jsou vystaveny v „Sále minerálů“ v Národním muzeu v Praze.

ZAPOMENUTÉ STŘEDOHOŘÍ

V Českém středohoří je celá řada míst, které byly kdysi obydleny lidmi, nebo tam lidé něco vybudovali, hospodařili, a pak tato místa opustili. Nejvíce změn tohoto druhu si většinou spojujeme s vývojem po druhé světové válce, kdy došlo k odsunu německého obyvatelstva z území Československa, ale ke změnám v osídlení krajiny docházelo po celou historii.

Avšak události druhé světové války měly na obyvatele krajiny Českého středohoří, i na krajinu samotnou, skutečně zásadní dopad. Němečtí nacisté zahrnuli České středohoří spolu s dalším územím, které bylo historicky nedílnou součástí českých zemí, do takzvaných Sudet, tedy politicky definovaného prostoru, na který si nacistické Německo činilo nárok. V říjnu roku 1938 nacisté na podkladě takzvané Mnichovské dohody nejprve zabrali široký pás pohraničního českého území (tzv. Sudetenland) a připojili je k Německu. Obyvatelé české národnosti se náhle stali nenáviděnými cizinci ve vlastních domovech, statisíce obyvatel musely narychlo uprchnout do vnitrozemí fakticky zničeného státu. Zbytek českého území pak nacisté obsadili o několik měsíců později 15. března 1939. Během druhé světové války se po-

hraniční území s německy hovořícím obyvatelstvem stalo dějištěm děsivých katastrof, stačí vzpomenout jen na židovské gheto a koncentrační tábor v Terezíně a také nedalekou podzemní továrnu Richard pod Bídnicí (361 m n. m.) u Litoměřic, kde byly umučeny desítky tisíc lidí. Ještě v posledních dnech války se nacisté snažili zakrýt svoje zločiny přesunem vězňů z různých koutů Evropy a ze zrušených táborů a věznic právě do oblasti českého pohraničí, do Sudet, a tam se vězňů zbavit. Takzvané vlaky a pochody smrti byly spojené s nezměrným utrpením a hromadnými popravami. Některé hromadné hroby nevinných obětí dodnes nebyly objeveny. Proto by slovo „Sudety“ mělo být podle mého názoru používáno výhradně v tomto kontextu – jako pojem kompromitovaný snahou ukrást území jinému národu, což bylo navíc spojeno s nejhoršími zločiny v lidských dějinách.

Tragédie druhé světové války však neskončila s jejími posledními výstřely v květnu roku 1945. Vítězní Spojenci rozhodli, aby ze všech zemí, které byly během druhé světové války okupovány nacistickým Německem, byli do Německa odsunuti obyvatelé německé národnosti. Miliony Němců musely opustit své domovy jen s minimem majetku a začít znovu v zemi zdevastované válkou. Ne vždy docházelo k odsunu spořádaně a bez násilí. Po hrůzách druhé světové války byla nenávisť vůči Němcům a všemu německému všudypřítomná. Odborníci uvádějí, že tento takzvaný „divoký odsun“ měl mezi německými obyvateli desítky tisíc obětí.

◀ *Zřícenina gotické zvonice v Mukařově působí romantickým dojmem. Je zapsána na seznamu kulturních památek České republiky a to včetně okolního hřbitova a ohradní zdi.*

▲ *Výhled od cesty ke kostelu svatého Jakuba Většího u Lahovic směrem ke Kamýku (437 m n. m.). Obec Lahovice leží východně od Kamýku a k roku 2011 v této vesnici trvale žilo jen devět obyvatel. První písemná zmínka o Lahovicích je však již z roku 1053.*

► *Střecha kostela svatého Jakuba Většího je opravena, trojboce uzavřený presbytář je stažen betonovým věncem a je zakryt provizorní rovnou střechou. Zdivo stavby je však postiženo četnými trhlinami. Postranní sakristie na obdélníkovém půdorysu je zcela v troskách a jak je vidět ze snímku – ze zdiva roste náletová dřevina.*

Západně od poutního areálu je vybudována oplocená vodárna, zdroj kvalitní vody zde tedy existuje i v současnosti. Pramen zde kromě vodárny vyvěrá na dvou dalších místech.

PŘÍBĚH DVOU KOSTELŮ V MUKAŘOVĚ

Příběh kostela v Mukařově je vlastně příběhem dvou kostelů. V obci, která leží jižně od Verneřic, stál kostel již nejméně od poloviny 14. století, jehož zbytkem je dnešní torzo věže obklopené hřbitovem. Loď tohoto kostela byla zbořena již před polovinou 18. století, protože bylo rozhodnuto o výstavbě nového a výrazně většího kostela. Nový kostel by se však do areálu hřbitova nevešel, a tak byla ze starého kostela ponechána jen gotická věž, která měla sloužit novému kostelu jako oddělená zvonice. Nový pozdně barokní kostel svatého Františka Serafinského byl vybudován mezi lety 1751 až 1754 na ploše východně od hřbitova. Skuteč-

nost, že věž starého kostela se stala oddělenou zvonící nového kostela, je jedinou zaznamenanou situací tohoto druhu v Čechách.

Po druhé světové válce kostel chátral a byl devastován. Zbořen byl v roce 1982. Zachována byla pouze gotická věž starého kostela (vlastně zvonice) obklopená ohrazeným hřbitovem. V roce 2001 byla věž opravena, ale již v roce 2002 se východní polovina věže zřítila. Torzo věže bylo zabezpečeno a v tomto stavu je stavba dodnes. Navzdory stavu památky jde o krásné a velmi působivé místo.

▲ Pohled na torzo věže kostela v Mukařově z areálu okolního hřbitova.

Centrální část zaniklého Vitína s několika nádhernými starými stromy. Dům, jehož trosky jsou na snímku, měl popisné číslo 1 a jeho existence je doložena již v roce 1654.

▲ Západně od zaniklých Černiček, v údolí pod silnicí směřující do obce Březí, lze spatřit pramen Svádovského potoka, který má podobu jeskyňky vytesané do skály. Kdysi byla nad portálem keramická destička s číslem „23“. Zdejší hornina má charakter vulkanické brekcie (slepence). Jde vlastně o ztuhlou lavinu ze směsi sopečného popelu a kamenů. Tato hornina je relativně měkká a porézní, takže je schopná zadržet značné množství vody.

► Většina domů v Černičkách, kterých bylo asi pět nebo šest, byla postavena v těsné blízkosti Olešnického potoka. Buď šlo přímo o mlýny, nebo to byly související obytné či hospodářské budovy. Obyvatelé Černiček potok zregulovali soustavou pečlivě zbudovaných zdí, z nichž většina dodnes stojí. Dochovaly se také základy několika přemostění a brodů.

Tříkřížový vrch při pohledu z opačného břehu Labe nedaleko Malých Žernosek. Mohutné terasy vinic mezi dvěma vrcholy Kalvárie jsou dodnes zcela zřetelné. Podle informací, které jsem získal od zájemců o přírodu a návštěvníků mých přednášek, lze na některých místech tohoto skalnatého masivu spatřit prastaré keře vinné révy, které dodnes plodí.

TAM KDYSI ZRÁLA RÉVA...

Text Net aut atur, solorerunt molupti comnit molori debissin et re pla voluptaest doluptatet isti adis et molum qui di ditis esequam intiате pre culpa ipitibus non pla cum ipsapel ilistem acea dolor sum re, que liquo imintotatem fugite parcim audae. Nequodit, omnihiсti dendelecab imintiur ariae derum restiam rерchil mil magniende nihilique maio dolorepudis essundebitia pelles iusdantur.

Ugit officabo. Fugiatem sintia num esequia sim et aut eum ab ium eosantum nobit et lamusae verro quiae voluptatur, optat laccus si aborit aut in poreicatatem ut adis ad qui berem est, consero ma aut rem nonem rerrunt evelento bla nonsequati vent. To estotaq uassinvelit dist faccae. Ga. Tat quia sape etur, nesendit quid quatemodi doluptat. Officias quas dollupit optatem fuga. Nam apis dit ipsanim aiorrem quist dolor sit, vel is sim excepudaere dem que dolupis dolorpore et esequis et rem eariaecto eum, quam quibus,

quia aute magniamust, quiassimi, offictum auta et aliandae nemquam hitibus diaeptur maximust as eostrumet venem il incium reici di tem int, nihilla boreius volorporae. Ut et volent quiat pos resequos aut omnimint expe cuptatium voluptin nonsequ idebis alitibus, quat fugia inctotatur alit dolorentis ati omnimi, quasi autaturem ipsum faces unt, ad ut aliam ium et volorem. Liatem alitaturio que dolorum qui velenihit ea perat ut aut quodita volutento illaut expel eos etus, conectaero verovitatia et qui dias arum volorep tatecesto int, occus audiscimodit que et ressequis quat laccaitem ium eos as ererferrore dolorum ime cullupta susapedicia aspitatiis ut omnimporem et audi ut quidus sunt a de porpos endis earum la parchic tem eum reicium debit asin estem aut maionemos eaque et officia num harum re cus quation poreptur andusametur, aligniant, enimaio ea voluptatio. Parundae. Nemque conem voluptaspic tenda nus sit essum voluptatur.

▲ Podzimní pohled na Tříkřížový vrch z opačného břehu řeky Labe nedaleko Malých Žernosek. Prudké skalnaté svahy tohoto malebného masívu s oblíbenou vyhlídkou na Bránu Čech (Porta Bohemica) zdejší obyvatelé v historii využívali k pěstování vinné révy. V současnosti se vinice nacházejí pouze v nejvýhodnějších partiích labských břehů u Velkých Žernosek, které jsou na snímku vidět zcela vpravo.

▲ Okolí řeky Labe v prostoru mezi Zálezly („Salesl“ – dnes Dolní Zálezly) a Litoměřicemi (LEITMERITZ) na Müllerově mapě Čech z roku 1720. Po obou stranách řeky vidíme na mnoha místech tuto zvláštní značku: . Ta označuje vinice. Celý prostor mezi Dolními Zálezly (Salesl) a Prackovicemi (Praskowitz) byl osázen vinicemi. Pracně vybudované terasy se na mnoha místech dodnes dochovaly. Některé z nich se nacházejí na velmi obtížně přístupných místech, což svědčí o tom, že zdejší obyvatelé se snažili zemědělsky využít každý kousek půdy. Ačkoli labské svahy mezi Dolními Zálezly a Prackovicemi jsou obráceny k východu, vinaři se snažili budovat terasy na prudkých svazích bočních roklí obrácených k jihu, aby co nejlépe využili také svitu zapadajícího slunce. Pro budování teras hojně využívali místních hornin, především čedičových sloupců, které lze do sebe pevně zaklesnout a z nichž lze vybudovat pevnou zeď i na strmém svahu a bez použití malty.

▲ Zed, která odděluje kamennou drolinu pod vyhlídkou Václava Krčila na Liščím vrchu (na vrcholu je komunikační vysílač), od té části svahu, kde byly budovány vrstevnicově uspořádané terasy vinic. Na této zdi je dodnes zřetelně vidět, jak důmyslně zdejší obyvatelé dokázali využít čedičových kamenných sloupců, které byly těženy ze skalních výchozů nad kamennou drolinou. Tato zeď zřejmě sloužila ke zpřístupnění teras, které byly zbudovány na opravdu velice prudkých svazích. Ověřil jsem si, že pokud stoupáte vzhůru po svahu podél zdi, tak se nahoru plazíte téměř po čtyřech, zatímco chůze přímo po zdi usnadňuje pohyb jako klasické schodiště. „Stoupací zeď“ funguje i po mnoha desítkách let bez jakékoli údržby.

► Jedna z mnoha kamenných teras na svazích rokle potoka Dubiny. Zdi jsou stále stabilní zřejmě díky tomu, že kamenné sloupce jsou doslova zasunuty do svahu. O skutečné délce všech kamenů svědčí kamenné sloupce, které byly použity v horní části zdi jako obruba.

▲+► Podlešínský mlýn v prosinci roku 1876 zachytil na své kresbě slavný ústecký malíř Ernst Gustav Doerell (* 1832 – † 1877). Použil zhuštěnou perspektivu, které bychom dnes teoreticky mohli dosáhnout pomocí speciálního teleobjektivu. Hrad Střekov, který je vidět uprostřed kresby, je ve skutečnosti vzdálen asi 1,5 kilometru vzdušnou čarou a je ukryt za levým svahem. Kresba je tedy do značné míry uměleckou interpretací. Deset let poté, co E. G. Doerell vytvořil tuto kresbu, byl mlýn už pravděpodobně opuštěný. Kromě mlýna, jehož základy byly kamenné a dochovaly se dodnes, zde stála zřejmě ještě další stavba, která je vidět vpravo. Z té se však žádné zdivo nedochovalo. Patrně byla celá ze dřeva a fungovala jako součást hospodářského zázemí mlýna, např. jako kůlna či sklad.

Zkusil jsem pořídit fotografii trosk mlýna přibližně ze stejného místa, odkud scénu kreslil E. G. Doerell a promítnout hlavní linie jeho kresby do současného terénu. Muselo to být krásné místo, jinak by se mu malíř pravděpodobně nevěnoval. Vlastně i dnes je to krásné místo, jen působí velmi opuštěně a tajemně...

▲ Malíř Ernst Gustav Doerell (* 1832 – † 1877) svými malbami a kresbami zdokumentoval mnoho zajímavých lokalit, přírodních krás i historických památek severních Čech, především Českého středohoří. Výše uvedená kresba, provedená tužkou, byla publikována v knize „Ernst Gustav Doerell“ (Vydalo Statutární město Ústí nad Labem a Muzeum města Ústí nad Labem v roce 2016) na stránce 154. Pod reprodukcí je uveden popis „Nezjištěný kostel s farou“ a rok vzniku kresby 1855. S největší pravděpodobností jde o kostel svatých Petra a Pavla v Žitenicích. Budova vpravo od kostela, která byla interpretována jako „fara“ je evidentně žitenický zámek, který v té době patřil vyšehradské kapitule, tedy církevní instituci. O tom, že na kresbě je zachycen žitenický kostel, není pochyb, protože kresba obsahuje několik nezaměnitelných detailů, například sochu svatého Jana Nepomuckého nalevo od kostelní věže nebo motiv hvězdy a listů kolem kruhového okna v horní části průčelí kostela. ► Na malém snímku je pohled na kostel od centra obce.

▲ Kaple zvaná Loreta (napodobující údajný dům Panny Marie přenesený ve 13. století z Nazaretu do italské Lorety) v severozápadní části Žitenic byla postavena pravděpodobně v druhé polovině 17. století. V roce 1785 byla zrušena a na začátku 19. století přestavěna na vyhlídkový pavilon. V roce 1908 znovu získala církevní význam úpravou na takzvanou lurdskou kapli s umělou jeskyní (podle poutního místa ve Francii). Nedaleko je vyhlídka Na Křížku (331 m n. m.) s výskytem orchidejí vstavačů nachových.

▲ Malebná chalupa ve východní části Žitenic. Před průčelím stojí pískovcový sokl s litinovým sousoším s motivem ukřižování Krista.

▲ Socha svatého Jana Nepomuckého z roku 1741 stojí přímo u kostela svatých Petra a Pavla v Žitenicích.

PŘÍRODNÍ DIVY

Mnoho přírodních unikátů a lokalit jsem popsal již v mých předchozích knihách o Českém středohoří. Některé jsou natolik zvláštní a zajímavé, že jsem se rozhodl poskytnout jim v této knize více prostoru, nebo je alespoň znovu připomenout v trochu jiných souvislostech, některé lokality však popisuji úplně poprvé.

Je zřejmé, že krása některých míst se plně rozvine jen v určité roční či denní dobu, některá známá místa mohou skrývat nečekaná překvapení – někdy jen stačí odbočit z tradiční cesty pouhých několik desítek kroků jiným směrem.

Již mnohokrát se mně stalo, že jsem z nějakého místa spatřil v dálce něco mimořádně krásného, nebo jsem to jen zahlédl při cestě automobilem, a řekl jsem si – „potom se tam vypravím“. Jenže slůvko „potom“ je symbolem mizení. Krásně rozkvetlá skála svůj barevný šat ukazuje jen několik málo dní v roce a navíc je důležité mít správné světlo. Pokud chci udělat snímek rozkvetlých sadů, nelze výpravu do krajiny odkládat na „potom“, protože květy na fotografy nečekají. Čekají jen na včely, které si slavnost květů nenechají ujít

◀ *Jedna z nejmohutnějších takzvaných „čertových zdí“ Českého středohoří se nachází na prudkých svazích nad Vaňovem – v obtížně přístupném terénu východně od skalního útvaru zvaného Milenci. Poblíž vede modře značená turistická pěšina.*

nikdy. Pokud mrzne, počasí je nevlídné a cesty kluzké, není vždy jednoduché opustit pohodlí domova a škrábat se někam do rokle mezi skalami k zamrzlému vodopádu. Pokud chci svou sbírku minerálů obohatit nějakým novým kouskem, musím na podzim prochodit zoraná pole v holínkách, které těžknou s každým krokem, jak se na ně nabaluje bláto. Od hledání zkamenělin zase člověka nesmí odradit spalující slunce, které dokáže udělat z usazenin turonského moře u Želechovic vyprahlou poušť. Ale právě v tom je zvláštní krása a radost, kdy si užíváte samotnou cestu, kterou právě jdete.

A tak se pojďme spolu vypravit k různým přírodním divům, kterých České středohoří nabízí nespočet...

▲ Horní stupeň Moravanského vodopádu je sice uzavřen mezi skalami, ale zároveň je dobře viditelný i z turistické pěšiny, která vede vlevo nad soutěskou. Tento pohled se naskytne návštěvníkovi, který sestoupí do soutěsky a postaví se téměř na přepadovou hranu spodního stupně vodopádu. Celé jaro roku 2023 bylo relativně chladné a především bohaté na srážky, proto se velmi rozbujely mechy, které celému prostoru dodávaly šťavnatou svěžest. V roce 2014, kdy jsem Moravanský vodopád fotografoval pro svou knihu „Tajemství Českého středohoří“, byl vodopád téměř bez napadaného dřeva. Odstranit padlé kmeny ze soutěsky však není jednoduché, i když jsem se o to pokoušel. Dřevo je totiž nasáklé vodou a je tak mnohem těžší, než se na první pohled zdá. Pokud by však vodopád vůbec nebyl ovlivněn člověkem, soutěska by byla větve a kmeny padlých stromů zřejmě zcela zasypána a vodopádové stupně by pravděpodobně nebyly vidět.

◀ V závěrečné části Moravanské kaskády se potok zařezává do skalní rozsedliny (střední část snímku), voda se na chvíli zklidní v několika tůních (spodní část snímku), a pak se znovu vrhá ze skal jako dvoustupňový vodopád. Pozorní čtenáři určitě na fotografii objeví samici divoké kachny. Samec tam byl také, ale pohyboval se tak rychle, že kvůli dlouhému expozičnímu času ze snímku „zmizel“.

AMTMANN NAD STAŇKOVICEMI

V době podzimních mlh má les v okolí skály Amtmann nad Staňkovicemi na Litoměřicku doslova strašidelnou atmosféru. Skála je nesmírně působivá, zvláště při pohledu ze svahu nad Amtmannem, odkud je na skále zřetelně vidět profil mužského obličeje. Během nevlídného mlhavého počasí je téměř vyloučeno, že zde někoho potkáte, skalní pásmo je obtížně přístupné i za mnohem příznivějších podmínek. Atmosféra tohoto místa je těžko popsateľná. Je to

krása, nad níž se tají dech a zároveň z ní trochu mrazí v zádech. Podle pověsti jde o zkamenělého panského úředníka (německy Amtmann), který se chtěl oženit s krásnou dcerou chalupníka ze Staňkovic. Dívka však nápadníka odmítla a rodiče nechtěli své dítě do sňatku nutit. Úředník se tedy rozhodl pomstít a vyhnal celou rodinu ze Staňkovic. Když nešťastný chalupník se svou ženou a dcerou odcházeli přes Dlouhý vrch hledat nový domov, panský úředník se za nimi

◄+▲ Skála Amtmann snímána ze dvou různých úhlů. Zejména na snímku vlevo má skála zřetelný profil mužského obličeje.

▲ Na horním snímku je celkový pohled na Bílé stráně u Pokratic. Snímek byl pořízen z polnosti, které se rozkládají západně od Bílých stráží. V levé části snímku je bílou linkou vyznačena nejcennější část Bílých stráží, která je chráněna jako národní přírodní památka, tam roste například orchidej střevíčník pantoflíček. Když jsem pořizoval tuto fotografii, zaujala mne světle fialová barva (vyznačená bílou elipsou v pravé části snímku), která svědčila o vysoké koncentraci nějakých kvetoucích rostlin. Byla to vikev huňatá, která sice není chráněná, ale její bohatý porost je rájem hmyzu, včetně vzácných druhů.

PRAVÁ STEP NA RANÉ

Pro takzvané Lounské středohoří jsou typické homole řady kopců, které osamoceně vystupují z relativně rovinnaté krajiny. Tento typ morfologie se zřejmě nejvíce blíží naší představě o sopečné krajině, ačkoli jícný původních třetihorních vulkánů se nacházely vysoko nad současným terénem. Mezi nejvýraznější vrcholy jihovýchodní části chráněného území patří například Čičov (477 m n. m.) u obce Hořenec, Milá (510 m n. m.) u stejnojmenné obce, nápadný Oblík (509 m n. m.) a Raná (457 m n. m.), jejíž masiv nad stejnojmennou obcí patří díky protáhlému tvaru k nejmohutnějším. Všechny jmenované vrcholy jsou chráněny buď jako přírodní rezervace nebo dokonce jako národní přírodní rezervace. Na jejich svazích se totiž dochoval jedinečný biotop, kterému říkáme „slunné stepní trávníky“. Některé vrcholy jsou již odnepaměti částečně nebo zcela bez-

lesé, takže na nich prosperují společenstva stepních rostlin a živočichů. Právě masiv Rané patří k typickým lokalitám. Na jaře, ještě než začnou růst trávy, se na svazích Rané objeví zelené ostrůvky s velkými žlutými květy hlaváčku jarního. Jde o podívanou, která sem za brzkého jara naláká zástupy turistů. Nechybí ani koniklece a další vzácné rostliny. Žije zde také populace syslů, dříve hojného živočicha, který byl z krajiny vytlačen intenzivním zemědělstvím, a tak nachází útočiště právě v blízkosti stepních kopců, přičemž úpatí Rané si tento živočich vyloženě oblíbil.

Na začátku léta se na svazích objevují husté porosty kavylů, vzácných trav s lehoučkým a ve větru se vlnícím klasem, které některým částem svahů propůjčují vzhled stříbrné kožešiny.

▲ Severní část Rané se při pohledu z jižního výběžku této hory jeví jako impozantní kužel. Na zastíněných východních svazích je vidět hustý porost lesknoucích se klasů vzácných trav kavylů.

◀ Kavyl se vlní na svazích Rané. Na obzoru se rýsuje dokonalá morfologická kupa Milé (510 m n. m.).